

3. PROGRAM NARODÓW ZJEDNOCZONYCH DS. ROZWOJU (UNDP)

jest agendą ONZ powołaną w 1965 roku, która tworzy globalną sieć na rzecz rozwoju w 166 krajach świata. Na całym świecie UNDP angażuje się w zwiększanie lokalnego potencjału oraz walkę z wykluczeniem społecznym, zapewniając krajom dostęp do doświadczeń, wiedzy i środków potrzebnych do poprawy jakości życia. UNDP aktywnie wspiera działania na rzecz osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju na całym świecie, szczególnie w krajach globalnego Południa. Więcej: www.undp.org/pl

4. WATERAID

jest międzynarodową organizacją pozarządową, z siedzibą w Wielkiej Brytanii. Misją organizacji jest poprawa życia ludzi poprzez zwiększenie ich dostępu do bezpiecznej wody, higieny i godnych warunków sanitarnych, szczególnie w najbiedniejszych społecznościach. WaterAid pracuje w Wielkiej Brytanii i poza jej granicami nad zmianą polityki i praktyk państw mających wpływ na zapewnienie realizacji prawa do wody i godnych warunków sanitarnych. Podkreśla rolę poszanowania tego prawa w zmniejszeniu ubóstwa na świecie. Organizacja prowadzi liczne projekty, w których kieruje się między innymi zasadami równości, kwestiami równości kobiet oraz odpowiedzialności za nie. Więcej: www.wateraid.org/uk/

5. GLOBAL WATER PARTNERSHIP (GWP)

jest międzynarodową siecią różnych instytucji i organizacji, której celem jest wspieranie zrównoważonego rozwoju oraz zarządzania zasobami wodnymi na wszystkich poziomach. Powstała w 1996 roku, jest finansowana przez Bank Światowy, UNDP, Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA). Pod koniec 2010 roku w skład sieci wchodziło 13 Regionalnych Partnerstw Wodnych, 79 Krajowych Partnerstw Wodnych, oraz 2359 Partnerstw zlokalizowanych w 157 krajach. Globalne Partnerstwo Wodne zajmuje się rzecznictwem, budową zasobów i rozpowszechnianiem informacji, które mają przyczynić się do zmiany w podejściu do problematyki wodnej. Stara się ono wyjaśnić, w jaki sposób woda i sprawy globalne są ze sobą powiązane. Więcej: www.gwp.org/en/

4

WYBRANE OBSZARY ZAGRAŻAJĄCE REALIZACJI PRAWA DO WODY

Zagadnieniami, które należy poruszyć i podkreślić w trakcie omawiania tematu prawa do wody i godnych warunków sanitarnych, są:

- zagrożenie brakiem wody dla grup marginalizowanych, w szczególności kobiet i dzieci,
- rola konfliktów zbrojnych w zabezpieczaniu podstawowego prawa człowieka, jakim jest prawo do wody,
- wirtualna woda i jej wpływ na globalne systemy wodne,
- prywatyzacja wody – szansa czy zagrożenie dla zapewnienia wszystkim dostępu do czystej wody?

WODA: KOBIECA SPRAWA

Warto się zastanowić, dlaczego tak wiele organizacji podkreśla rolę dostępu do wody w kształtowaniu się pozycji kobiet w społecznościach lokalnych i społeczeństwach. Głównym powodem jest odpowiedzialność kobiet i dziewcząt za dostarczanie wody do domów. Dlatego też to edukacja dziewczynek jest szczególnie narażona na szwank w krajach, w których notuje się deficyt wodny, a źródła są oddalone od miejsca zamieszkania.

Organizacja WaterAid wyróżnia następujące obszary, w jakich naruszenia praw kobiet powiązane są bezpośrednio z brakiem dostępu do wody i godnych warunków sanitarnych:

→ ZDROWIE, BEZPIECZEŃSTWO I EDUKACJA

Bez dostępu do wody utrudnione jest przede wszystkim zachowanie higieny, podczas gdy to dziewczynki i kobiety są w większym stopniu narażone na infekcje i zachorowania, szczególnie w przypadku kobiet w ciąży lub będących w połogu. Mogą być także obiektem przemocy czy innych zagrożeń, jak ukąszenia węża podczas długich marszów po wodę.

→ CZAS I PRACA PŁATNA I NIEODPŁATNA

W wielu społeczeństwach oczekuje się od kobiet i dziewczynek, że będą odpowiedzialne za utrzymanie domu, w tym zdobywanie wody oraz opiekę nad dziećmi, chorymi lub niepełnosprawnymi w gospodarstwie domowym. Kobiety stanowią większość nieopłacanej siły roboczej, co dzieje się ze szkodą dla ich poziomu edukacji, bo zaangażowanie w sprawy domowe okupić trzeba rezygnacją ze szkoły czy rezygnacją z ambicji zawodowych.

→ MARGINALIZACJA I BRAK WŁADZY

Kobiety częściej cierpią z powodu dyskryminacji i marginalizacji społecznej. Wiąże się to z faktem, że zazwyczaj mają mniejszy

wpływ na politykę na poziomie krajowym i lokalnym, a przez to słabszy dostęp do zasobów i edukacji. W niektórych społecznościach, gdzie panuje tradycyjny (patriarchalny) system wartości, trudniej jest dotrzeć do kobiet z pomocą i spełnić, czy nawet zmieścić, ich potrzeby. Trudniej je po prostu usłyszeć.³¹

Jak już wspominaliśmy, w większości społeczeństwach tradycyjnych to kobiety są odpowiedzialne za zdobywanie i zarządzanie wodą w gospodarstwach domowych. Średni dystans, jaki codziennie pokonują kobiety w Azji i Afryce, by zdobyć wodę, to 6 km³². Spora odległość do źródeł wody pitnej to dodatkowy element zagrażający zdrowiu, a czasem nawet życiu i bezpieczeństwu osobistemu. Stres, z jakim wiąże się wędrówka po wodę, powoduje, że kobiety starają się jej spożywać jak najmniej ze szkodą dla własnego zdrowia. Niedobór wody, niedożywienie i anemia to problem ponadpokoleniowy. Niedożywione kobiety z anemią rodzą słabsze dzieci, które mogą nie rozwijać się prawidłowo i mają obniżoną odporność na choroby. Kwestia higieny u dziewcząt i kobiet, pomimo że dotyczy to połowy populacji, jest często obwarowana różnymi mitami i tabu. Wiele dziewcząt w wieku szkolnym woli opuścić kilka dni w szkole niż narazić się na śmieszność lub inne problemy związane z potrzebą zwiększonej higieny podczas menstruacji. Brak oddzielnych toalet, brak wody lub właściwych udogodnień w nich jest często głównym powodem absencji w szkołach.

W związku z tym, że u władzy często przeważają mężczyźni, kobiece, a szczególnie te „wstydlive”, potrzeby są pomijane milczeniem. Wiele przykładów ignorowania potrzeb kobiet, czy też specyfiki kobiet, także wynikających z uwarunkowań społecznych, umykało badaczom i organizacjom niosącym pomoc.

„Jak wygląda dzień kobiety w Południowym Sudanie? Zazwyczaj wstaje przed wschodem słońca i idzie po wodę, żeby przygotować herbatę. Rozpala ogień i stawia wodę w czajniku, potem idzie budzić dzieci, starsze pomagają młodszym się ubrać. Gdy dzieci są w szkole, Elizabeth przygotowuje obiad – ponownie idzie po wodę, która posłuży do ugotowania sorgo oraz fasoli. Potem sprząta dom i razem z rodziną je przygotowany posiłek. Wieczorem, razem z mężem i dziećmi, siadają przy ognisku i opowiadają sobie o wydarzeniach minionego dnia.

Elizabeth Jovolee marzy o tym, żeby móc się posługiwać komputerem. Wie, że w Europie prawie każdy ma komputer i używa go na co dzień. Elizabeth nie potrafi czytać ani pisać, ale myśli, że komputer pomógłby jej w nauce. Chciałaby mieć także maszynę do szycia, mogłaby w ten sposób zarabiać na jedzenie dla dzieci. Potrafi też wypłacać maty, ale tutaj trudno coś sprzedać.”³³

FOT 4. Wydawanie tabletek uzdatniających wodę. Sudan Południowy, 2013. FOT. TOMASZ WOŹNY

FOT 5. Kobiety przed szkołą Ducuum w Pakwau, gdzie PAH ufundowała studnię. Pierwsza od lewej: Elizabeth Jovolee. Okolice Bor, Sudan Południowy, maj 2011. FOT. BART POGODA

PRZYKŁAD: INDIE

W 2007 roku zrealizowane zostało badanie dotyczące poziomu świadomości kobiet i dziewcząt o własnym cyklu menstruacyjnym i higienie z tym związanej. Badanie dotyczyło 53 osiedli w slumsach, 159 wiosek oraz 19 rozwijających się osiedli z 19 dystryktów Madhya Pradesh, Chhatisgarh oraz Uttar Pradesh w Indiach, gdzie realizowane były programy wodne i sanitarne WaterAid India. Przepytano 2579 ubogich kobiet z wiejskich i miejskich obszarów oraz uczennice. W wyniku badań ustalono, że:

- 41% respondentek nie miało żadnej wiedzy na temat higieny podczas menstruacji.
- Poziom wykształcenia badanych nie przekłada się na poziom higieny podczas menstruacji. Autorzy raportu zauważają dużo większy związek z istnieniem tabu w kulturze i społeczeństwie.
- Zaledwie 16 z 686 uczennic biorących udział w badaniu otrzymało informację na ten temat w szkole. Zazwyczaj taka wiedza przekazywana jest przez przyjaciółki i matki.
- Większość dziewcząt i kobiet używało kawałków ubrań jako materiału do higieny osobistej, często tego samego przez cały okres. Najczęściej główną barierą jest cena środków higienicznych, czasem także ich dostępność. Dlatego też wciąż powszechne jest stosowanie metod tradycyjnych.³⁴

PRZYKŁAD: SUDAN POŁUDNIOWY

Sudan Południowy to najmłodsze i jednocześnie jedno z najstabilniej rozwiniętych państw świata. Długoletni konflikt wewnętrzny i walki zbrojne pomiędzy arabską ludnością z północy a mieszkańcami południa kraju doprowadziły do podziału na dwa państwa oraz sprawiły, że ich mieszkańcy muszą się borykać z wieloma problemami, w tym z dostępem do wody i godnych warunków sanitarnych.

Jedna z uczestniczek szkolenia dotyczącego zakładania i uprawy ogródków, organizowanego przez Polską Akcję Humanitarną w Malek w Sudanie Południowym, Elizabeth Amach, w rozmowie z PAH w kwietniu 2011 roku prezentowała efekty swojej pracy. Cieszyła się, że nie ma suszy, bo jeśli by nastąpiła, to trudniej byłoby jej uprawiać warzywa. W uprawie największym problemem jest woda. Nil jest wprawdzie oddalony o 7 min marszu, ale mieszkańcy wioski boją się brać stamtąd wodę, bo na brzeg wychodzą krokodyle. Spełnieniem marzeń byłby generator prądu i pompa, które doprowadzałyby wodę z Nilu na pola oddalone od rzeki. Byłoby to szczególnie ważne, gdyż pola uprawne nad samym Nilem są zalewane i nie ma z nich wtedy pożytku.³⁷

Od 2006 roku Polska Akcja Humanitarna stara się zapewnić w Sudanie Południowym dostęp do wody pitnej poprzez wiercenie i budowanie studni. PAH wierce nowe studnie i naprawia stare, dostarcza części zamienne i szkoli miejscową ludność, aby sama była w stanie naprawiać studnie. Woda pitna jest tak głęboko, że mieszkańcy wiosek za pomocą prostych narzędzi nie byłoby w stanie się do niej dostać, a lokalne władze zajęte kwestiami rozbrojenia, trwających ciągle walk, przesiedleńców i wielu innych problemów, nie były wystarczająco efektywne by odpowiedzieć na potrzeby mieszkańców.

Do wywiercenia studni, a właściwie zbudowania głębinowych pomp ręcznych, potrzebna jest specjalna maszyna wiertnicza. Pierwsza kaskada wody nie nadaje się do picia, z czasem jednak płynie woda coraz czystsza i zdalna do picia. Rozpoczęcie działania pompy z czystą wodą to wielkie wydarzenie dla mieszkańców okolicznych wiosek. Kobiety i dzieci tłoczą się z kanistrami, czekając, kiedy będzie można nabrać wody³⁸. Każde ujęcie wody, wybudowane przez Polską Akcję Humanitarną, WaterAid czy inną organizację lub instytucję, jest dużym krokiem naprzód w rozwoju społeczności. To nie tylko źródło czystej wody do picia. Kobiety nie muszą już poświęcać kilku godzin dziennie, żeby ją zdobyć. Mogą poświęcić ten czas np. na uprawę domowego ogródka, a potem sprzedawać plony i zarabiać. Woda to początek rozwoju wioski.

KONFLIKTY ZBROJNE Z WODĄ W TLE

Woda w kontekście wojny pojawia się na każdym jej etapie i ma różne oblicza.

1 Na początku jest powód: woda jako niezbędna do życia i rozwoju była wielokrotnie w historii ludzkości przedmiotem sporu prowadzącego do działań zbrojnych.

2 W trakcie konfliktu: działania wojenne stanowią ogromne zagrożenie dla bezpiecznego dostępu do wody osób cywilnych. Stan systemów nawadniających, kanalizacji oraz całej infrastruktury potrzebnej do uzdatniania wody i oczyszczania ścieków jest zawsze zagrożony w trakcie wojny.

3 Państwa wychodzące z konfliktów zbrojnych również borykają się z problemami dotyczącymi dostępu do wody i zanieczyszczeń źródeł wody spowodowanych działaniami wojennymi³⁹.

Niezgodność granic politycznych i hydrograficznych stanowi często przyczynę sporów, np. pomiędzy Izraelem a sąsiadującymi państwami arabskimi, czyli Libanem, Syrią, Jordanią i Autonomią Palestyńską.

FOT 6. Z powodu sytuacji politycznej Syryjczycy są zmuszeni do korzystania z zanieczyszczonej deszczówki. Rejon Idlib, Syria 2013. FOT. MACIEJ MOSKWA / TESTIGO DOCUMENTARY